

Основні компоненти національного виховання: родова ідея, рід, родинознавство, народ — ці однокореневі поняття суспільності, природу, логічну послідовність її ідейну, моральну лінію. Від роду до народу і нації — такий природний шлях розвитку людини, формування її гуманістичної суті, патріотичної свідомості, національної самосвідомості, повноцінності, промадянської приналежності.

З історії родоводу починається історія рідного народу, України. Тема виховання ґрунтується на фактах, відомостях, наукових знаннях. Батьківщина — Україна. Вивчаючи історію України, вихованці сприймають першоджерела, витoki духовності рідного та інших народів, які живуть на території нашої держави. Вітчизнознавство починається з знавства історичного, етнографічного, фольклорного, географічного, релігійного. Беручи активну участь у багатогранній краєзнавчій діяльності можна приділятися до героїки минулих епох, трудових подвигів, справ і подій дідів-прадідів, їхнього подвизництва в ім'я вічного життя.

В основі поняття "народ", "нація" лежать стійкі і віковими традиціями трудові, моральні, естетичні та ін. Традиції, звичаї й обряди об'єднують минуле і майбутнє народу, старші і молодші покоління, інтегрують спільність людей у високорозвинену сучасну націю.

Отже, національне виховання — це виховання на культурно-історичному досвіді народу, його традицій, звичаїв і обрядів. Балтові виховній мудрості. Національне виховання є конкретно-історичним вивченням загальнолюдського гуманістичного і демократичного виховання. Таке вивчення забезпечує єтичний і демократичний розвиток людини. Таке вивчення складає історичну основу національного виховання. Таке вивчення має бути рідним народом, уявним в піростаночих поколіннях як специфічне самовиявлення, що є в кожній нації, так і загальнолюдське, спільне для всіх націй світу. Науково обґрунтоване, правдиво організоване національне виховання відображає історичну ходу народу, перспективи його розвитку.

Література

1. Державна національна програма "Освіта" (Україна XXI століття). — К.: Райдуга, 1994. — 62 с.
2. Концепція виховання дітей і молоді в національній системі освіти. № 36. Міносвіти, 1996. — № 13.
3. Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М. Фіцула. — Тернопіль: "Навчальна книга — Богдан", 1999.
4. Чепіль М. Формування національної свідомості української молоді: "Коло", 2005. — 540 с.
5. Шербань П. Формування духовної культури особистості / П. Шербань. — К., 2002.

К. С. ТКАЧЕНКО, В. І. СЛОБОДЯНИК м. Львів, ДДУВЖД

ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ОСОБИСТОСТІ В ПСИХОЛОГІЇ ТА ПРАВОВІЙ НАУЦІ

У розвитку науки людини на світі про неї можна говорити лише як про предмети виду Homo sapiens (істоти розумної), який має природно особливості або наявний йому генотип. Поступово з'являється особистість і суспільність (спочатку в системі відносин, які існують в суспільстві середовища у школі), людина піддається впливу навколишнього середовища і в певній мірі адаптується до нього, до соціальних умов свого життя. Виходить, що людина особистістю не народжується, а стає. Тому і вважається, що людина особистістю не народжується, а стає і цієї точки зору в порівнянні з поняттям «індивід», поняття «особистість» більш новим утворенням, яке з'являється значно пізніше в розвитку людини, яка вступає в стосунки з навколишніми людьми. Якщо ж говорити про особистість, то поняття «особистість» вказує на зв'язок людини з природою, то поняття «особистість індивіду» вказує на зв'язок людини з суспільством, соціальним середовищем. Тому поняття «особистість» — це зовнішня прояви індивідуальності цієї людини.

Особистість — фундаментальне поняття, одна із головних проблем в психології. В психологічній науці до сьогодні не створено єдиної загальноприйнятної теорії особистості. Все це створює певні труднощі не тільки для теоретичної, але і для правознавців, юристів, для яких поняття «особистість» є суттєво правовідносинами, «особистість учасників кримінального, цивільного процесу», «особистість винуватого, потерпілого» наповнені цілком конкретним, у тому числі і психолого-правовим змістом.

Вивчення особистості американський психолог Г. Олпорт в психології, психології, соціології, теології, юриспруденції нарахував біля п'ятдесяти [2].

При описі особистості представниками різних наукових шкіл та напрямків використовуються такі теоретичні підходи:

- біологічний — окремі риси, властивості особистості передаються від батьків за спадковістю, тобто окремі елементи, що входять до особистості мають вроджений, спадково зумовлений характер;
- експериментальний — вивчення особистості йде від дослідження перцептивних, пізнавальних процесів, вищої нервової діяльності людини, ролі у поведінці в різних ситуаціях;
- соціальний — вивчається соціальне середовище, соціальні ролі, суспільно-історичні, культурні умови, що впливають на формування особистості людини, яка розглядається і описується як складова частина суспільства, як продукт суспільного розвитку;
- гуманістичний — в його основі є намагання бачити в кожній людині особистість, а в самій особистості — її духовний початок; з цих позицій

цій досліджуються головні ознаки, які відображають її основні властивості, внутрішню структуру, які порівнюються з поведінковими, соціальними характеристиками індивіда [4].

В основі розуміння особистості як єдиного цілого (біологічного, психічного та соціального) є положення С.Л. Рубінштейна, згідно якого зовнішні причини, соціальний досвід людини діють, заломлюючись через внутрішні причини, її психіку, свідомість. «При поясненні будь-яких психічних явищ, – писав він, – особистість виступає як єдина сукупність внутрішніх умов, через які заломлюються всі зовнішні впливи» [3].

Дана формула – «зовнішнє діє через внутрішнє», що розкриває характер впливу на психіку зовнішніх, соціальних причин, перетворюючий вплив особистості на соціальні процеси, доповнюється формулою, яку запропонував О.М. Леонтьєв: «внутрішнє... діє через зовнішнє і цим саме себе змінює» [5].

Коли йде мова про особистість того чи іншого суб'єкта, завжди розуміють її унікальність, своєрідність, відмінність від інших. Саме в індивідуальних відмінностях найбільше знаходять ключ до розуміння проблеми особистості «Індивідуальність – пише А.В. Петровський, – проявляється в рисах темпераменту, характеру, звичках, інтересах, в якостях пізнавальних процесів (сприйняття, пам'яті, мислення, уваги), в здібностях, індивідуальному стилі діяльності тощо. Немає двох людей з однаковим послідовним вказаним психологічним особистостей - особистість людини неповторна в своїй індивідуальності» [6].

Отже особистість – це людина зі своїми поглядами та переконаннями, яка проявляє свою унікальну цілісність, єдність соціально-психологічних аспектів в міжособистісних, суспільних стосунках, яка свідомо бере участь у певній іншій діяльності, яка розуміє свої дії і здатна керувати ними. Саме в цій змісті поняття особистість використовується в юридичній літературі.

Література:

1. Васильев В.Л. Юридическая психология. – СПб.: Питер Пресс, 1997. – 656 с.
2. Еникеев М.И. Общая, социальная, юридическая психология: Учебное пособие для ВУЗов. – М.: «Издательство ПРИОР», 2002. – 400 с.
3. Исаев И.А. Из истории юридической психологии в России. Психологический журнал, 1986. Т. 7, № 4.
4. Общая, социальная и юридическая психология: Учебное пособие / Под ред. проф. А.М. Столяренко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 637 с. (Серия «Ученый и студент»).
5. Прикладная юридическая психология: Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. А.М. Столяренко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 637 с.
6. Романов В.В. Юридическая психология: Учебник. – Харьков: Юристъ, 2003. – 488 с.
7. Чуфаровский Ю.В. Юридическая психология: Теоретические аспекты, практическое применение. – М., 1996. – 352 с.

УДК 061.2:396(477)

В. І. ФЕДІК, О. Б. ГОРНОСТАЙ м. Львів, ЛДУ БЖД

ПРАВА ЖІНОК НА ПРАЦЮ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Трудове законодавство України встановлює певні особливості правового регулювання праці жінок та неповнолітніх. Це обумовлено тим, що вони користуються додатковими пільгами у зв'язку з фізіологічними, психологічними та віковими особливостями.

Враховуючи фізіологічні особливості жіночого організму, законодавство про працю передбачає низку обмежень у виконанні певних робіт, а при деяких роботах встановлює жінкам ще й переваги. Для Держави обидві соціальні функції жінки – робота у суспільному виробництві і материнство – є важливими. Яку з цих функцій вона виконуватиме на певному етапі, має вирішити сама жінка. Охорона праці жінок підтверджується рядом законодавчих актів, що стосуються на міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Загальні норми можна умовно поділити на дві групи, що виражають законодавче забезпечення охорони праці жінок. Перша група норм регламентує питання з охорони праці жінок, забороняє для жінок, а друга група – з приводу забезпечення жінкам на повноцінне виховання дітей.

Зараз рівність прав жінки і чоловіка забезпечується так: наданням жінкам з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній сфері, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленні певних пільг, створенням умов, які дають жінкам можливість працювати з материнством; правовим захистом, матеріальною та моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваної відпустки та інших пільг вагітним жінкам і матерям [1].

Розглянувши права жінок в інших країнах, можна стверджувати, що в Україні розробили план поєднання сімейного життя і роботи, що передбачає працювати дистанційно та поєднувати догляд за дітьми з роботою. До того ж, Словаччина більше, ніж Україна інвестує в охорону праці жінок, забезпечення дітей дошкільного віку від трьох років до шкільного навчання становить близько 70%. Порівнюючи досліджені країни ЄС, можна побачити, що гендерна різниця в оплаті праці становить 20%; майже 62% жінок працює в охороні праці, а система оплати відпустки функціонує відносно нормально. Литва забезпечує роботу працівників, яка передбачає економічні переваги, а працівники, які займаються безробітних замість працівників, що вивільнилися, також Литва підвищила мінімальну